

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

-----***-----



KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

**TÌM HIỂU VỀ LÀN ĐIỆU SÌNH CA CỦA NGƯỜI CAO LAN
Ở XÃ ĐÈO GIA, HUYỆN LỤC NGẠN, TỈNH BẮC GIANG**

GIẢNG VIÊN HƯỚNG DẪN

: GS.TS HOÀNG NAM

SINH VIÊN THỰC HIỆN

: PHẠM THỊ TÂM

LỚP

: VHDT - K15A

HÀ NỘI, 2013

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành khóa luận tốt nghiệp này tôi đã nhận được sự giúp đỡ của rất nhiều cá nhân và tập thể. Trước hết tôi xin chân thành cảm ơn sở văn hóa, thể thao và du lịch tỉnh Bắc Giang, phòng văn hóa thông tin huyện Lục Ngạn, ủy ban nhân dân xã Đèo Gia và đồng bào người Cao Lan ở xã Đèo Gia đã nhiệt tình giúp đỡ tôi cả về vật chất lẫn tinh thần, cung cấp cho tôi những tư liệu quý giá trong quá trình điền dã và khảo sát thực tế tại địa phương.

Tôi cũng xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới các thầy cô giáo trong khoa văn hóa dân tộc thiểu số đã giúp đỡ tôi bước đầu tiếp cận các công trình nghiên cứu về văn hóa dân tộc.

Đặc biệt tôi xin chân thành cảm ơn PGS.TS Hoàng Nam đã là người thầy trực tiếp hướng dẫn chỉ bảo tận tình giúp tôi hoàn thành khóa luận này.

Do còn hạn chế về trình độ và khả năng, bài khóa luận không tránh khỏi những hạn chế thiếu sót. Kính mong nhận được sự đóng góp ý kiến của các thầy cô giáo và các bạn để bài khóa luận của tôi được hoàn thiện hơn.

Sinh viên

Phạm Thị Tâm

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	4
1. Lý do chọn đề tài.....	4
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề:	6
3. Mục đích nghiên cứu vấn đề.	6
4. Phương pháp nghiên cứu.....	7
5. Đối tượng nghiên cứu.....	7
6. Phạm vi nghiên cứu.....	7
7. Đóng góp của đề tài.....	7
8. Bố cục đề tài	8
Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ ĐỊA LÝ TỰ NHIÊN VÀ NGƯỜI CAO LAN Ở XÃ ĐÈO GIA, HUYỆN LỤC NGẠN, TỈNH BẮC GIANG.....	9
1.1. Khái quát về địa lý, môi trường tự nhiên ở xã Đèo Gia, Lục Ngạn, Bắc Giang	9
1.2. Khái quát về người Cao Lan ở xã Đèo Gia, Lục Ngạn, Bắc Giang...11	
1.2.1. Đời sống kinh tế của người Cao Lan ở xã Đèo Gia, huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang.....	12
1.2.2. Đời sống văn hóa của người Cao Lan ở xã Đèo Gia, huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang.....	13
Chương 2. SINH CA VÀ TỔ CHỨC HÁT SINH CAO LAN Ở ĐÈO GIA, LỤC NGẠN, BẮC GIANG	21
2.1.Những vấn đề chung	21
2.1.1.Đôi nét về văn nghệ dân gian	21
2.2. Sinh ca nguồn gốc, tên gọi và ý nghĩa.....	23
2.3. Phân loại sinh ca.....	26
2.4 . Quy tắc và cách thức trong hát sinh ca	27
2.4.1. Quy tắc trong hát sinh ca.....	27
2.4.2. Cách thức hát sinh ca	28
2.5. Kết cấu những bài sinh ca.	30

2.6. Nội dung hát sinh ca.....	33
2.6.1. Sinh ca ban đêm	33
2.6.2. Sinh ca ban ngày	46
Chương 3. GIÁ TRỊ, SỰ BIẾN ĐỔI, BẢO TỒN VÀ NHỮNG BIỆN PHÁP BẢO TỒN VÀ PHÁT TRIỂN LÀN ĐIỀU SINH CA Ở XÃ ĐÈO GIA, HUYỆN LỤC NGẠN, TỈNH BẮC GIANG	59
3.1. GIÁ TRỊ TIÊU BIỂU CỦA SINH CA	59
3.1.1. giá trị nghệ thuật và thẩm mỹ.....	59
3.1.2. Giá trị nhân văn và giáo dục:	60
3.2: Những biến đổi của sinh ca Cao Lan ở Đèo Gia, Lục Ngạn, Bắc Giang.	63
3.2.1. Xu hướng biến đổi	63
3.2.2. Nguyên nhân biến đổi sinh ca Cao Lan ở Đèo Gia, Lục Ngạn, Bắc Giang.	64
3.3. Bảo tồn và phát huy Sinh ca Cao Lan ở Đèo Gia, Lục Ngạn, Bắc Giang	65
3.3.1 Nghiên cứu sưu tầm các bài hát Sinh ca Cao Lan	65
3.3.2. Đào tạo nghệ nhân hát, và mở các lớp dạy hát sinh ca	66
3.3.3. Tuyên truyền phổ biến hát Sinh ca cho đồng bào công chúng qua các phương tiện thông tin đại chúng.	67
3.3.4. Xây dựng môi trường diễn xướng cho sinh ca.....	67
3.3.5. Đưa sinh ca Cao Lan vào dạy trong các trường văn hóa nghệ thuật.	68
3.3.6. Đưa sinh ca vào các hoạt động văn hoá quần chúng.	68
3.3.7. Thành lập các câu lạc bộ hát sinh ca tại cơ sở.	68
3.3.8. Thường xuyên tổ chức các hội diễn, giao lưu hát sinh ca Cao Lan.....	69
3.4. Kiến nghị.	70
KẾT LUẬN	72
TÀI LIỆU THAM KHẢO	74
PHỤ LỤC	76

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam bao gồm 54 dân tộc cùng sinh sống hoà bình trên dải đất trải dài hình chữ S. Mỗi dân tộc lại có những nét văn hóa riêng biệt, đặc sắc. Dân ca chính là một trong những nét văn hóa đặc sắc đó. Nó là báu vật của mỗi dân tộc, là nơi gửi gắm tâm tư nguyện vọng của người dân, là món ăn tinh thần không thể thiếu của mỗi dân tộc, giúp con người quên đi những bon chen xô bồ của cuộc sống mưu sinh để hòa mình vào những làn điệu nhẹ nhàng, mượt mà, dung dị mà đắm thắm trong tình yêu đôi lứa, trong đám cưới, đám hỏi thậm chí ngay cả trong khi lao động sản xuất. Dân ca như một sợi dây vô hình kết nối tình người, xe duyên cho các đôi nam nữ. Thanh niên nam nữ dùng dân ca để bộc lộ tình cảm và ước nguyện được gắn bó với nhau và nhiều đôi đã thành vợ thành chồng chỉ qua những câu hát đối đáp mộc mạc ấy. Mỗi vùng miền lại có những làn điệu dân ca riêng, mang đặc trưng riêng như: hát quan họ ở Bắc Ninh, hát xoan hát ghẹo ở Phú Thọ...

Huyện Lục Ngạn tỉnh Bắc Giang là nơi đan xen của nhiều dân tộc thiểu số, mỗi dân tộc có làn điệu dân ca riêng như hát Sli của người Nùng, điệu hát soong cô của người Sán Diu... Trong đó người viết đặc biệt ấn tượng với làn điệu Sinh Ca của người Cao Lan ở xã Đèo Gia, huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang - nơi có đông đồng bào người Cao Lan sinh sống nhất.

Do sống đan xen với các dân tộc anh em khác, nên vốn văn hoá của đồng bào tuy rất phong phú, đa dạng nhưng thời lại bị biến đổi khá mạnh mẽ. Đến với người cao Lan là đến với làn điệu Sinh Ca- linh hồn văn hóa Cao Lan, đây là loại hình văn hóa tinh thần văn hóa tinh thần vô cùng đặc sắc và có ý nghĩa lớn đối với người Cao Lan nói riêng cũng như người Việt Nam nói chung.

Thế nhưng hiện nay sự tác động trực tiếp hoặc gián tiếp của nền kinh tế thị trường, những ảnh hưởng chóng mặt của đô thị hóa và lối sống công nghiệp đang từng ngày từng giờ tác động lên mọi mặt của đời sống kinh tế xã

hội văn hóa của dân tộc cao Lan, đã làm cho đời sống văn hoá xã hội của người Cao Lan có nhiều biến đổi. Các làn điệu dân ca của nhóm Cao Lan- một di sản văn hoá đã bị mai một dần theo năm tháng. Người già am hiểu về vốn văn hoá độc đáo này ngày một ít dần đi, còn lớp trẻ lại quên đi truyền thống văn hoá của chính dân tộc mình. Họ thờ ơ trước những làn điệu dân ca mượt mà của dân tộc mình mà đi học các bài hát mới của dân tộc đa số. Trước thực tiễn cái cũ mất đi cái mới chưa kịp được tiếp nhận, việc tìm hiểu, nghiên cứu và sưu tầm các giá trị văn hoá phi vật thể nói chung và dân ca của người Cao Lan nói riêng là việc vô cùng cần thiết, sẽ giúp cho các thế hệ trẻ ý thức được giá trị văn hoá của chính dân tộc mình.

Là một người con được sinh ra trên mảnh đất Bắc Giang, may mắn được học chuyên ngành văn hóa dân tộc thiểu số, yêu thích làn điệu dân ca mượt mà của tộc người Cao Lan- một thứ dân ca nhập tâm và mê muội. Trước thực trạng nguy cơ mai một và biến mất của làn điệu dân ca tinh túy và mượt mà này, bản thân em một nhà quản lý văn hóa dân tộc thiểu số trong tương lai tự nhận thấy mình phải có trách nhiệm nghiên cứu tìm hiểu về những nét văn hóa đặc sắc của các dân tộc thiểu số, và cũng là để góp thêm tiếng nói trong ước vọng của dân tộc Cao Lan về bảo tồn giữ gìn phát huy văn hóa dân gian của dân tộc mình. Bên cạnh đó việc thực hiện khóa luận này sẽ giúp cho em trau dồi thêm những kiến thức kinh nghiệm về văn hóa dân tộc phục vụ công tác quản lý văn hóa dân tộc thiểu số sau này.

Với tất cả lý do trên em mạnh dạn chọn đề tài: ***Tìm hiểu về làn điệu Sinh Ca của người Cao Lan ở xã Đèo Già, huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang*** để làm khóa luận tốt nghiệp cho mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề:

Dân ca là tài sản vô cùng quý giá của mỗi dân tộc, là báu vật của tộc người, việc giữ gìn các giá trị văn hóa trong dân ca là hết sức cần thiết, chính vì vậy mà đã có rất nhiều tác giả có những công trình nghiên cứu đề cập đến vấn đề dân ca như: *Dân ca các dân tộc thiểu số* (1997), Nguyễn Văn Trụ,

NXB văn hóa dân tộc, Hà Nội. *Tìm hiểu dân ca Việt Nam (1994)*, Phạm Phúc Minh, NXB Âm nhạc, Hà Nội. *Dân ca Cao Lan (1997)*, Trần Văn Trụ, Nguyễn Văn Lạng, Nguyễn Thu Minh. *Dân ca Mèo (1967)*, Doãn Thanh, NXB Văn học. *Văn hóa Cao Lan*, Lâm Quý, NXB Khoa học xã hội. *Dân ca Cao Lan –đêm hát thứ nhất(2003)*, Lâm Quý, NXB dân tộc. *Dân ca Cao Lan (1982)*, Phương Bằng, NXB Văn hóa Dân tộc. Trong các công trình nghiên cứu về Bắc Giang đã xuất bản như: *Địa chí Bắc Giang (2002)*, NXB Văn hóa thông tin Bắc Giang và trung tâm Unesco Thông tin tư liệu, lịch sử văn hóa Việt Nam. *Truyền thống văn hóa - thông tin huyện Lục Ngạn (2007)*, Ủy ban nhân dân, phòng văn hóa-thông tin huyện Lục Ngạn. *Di sản văn hóa Bắc Giang về văn hóa phi vật thể (2006)*, bảo tàng Bắc Giang.

Các công trình nghiên cứu trên đã đề cập đến các vấn đề về chính sách dân tộc, phong tục tập quán và các làn điệu dân ca một cách tổng quát nhất vì vậy với đề tài này người viết muốn cung cấp và bổ xung thêm nguồn tư liệu thực tế về làn điệu sinh ca- linh hồn văn hóa của người Cao Lan, đồng thời đề xuất một số biện pháp bảo tồn và phát triển làn điệu sinh ca của người Cao Lan ở xã Đèo Gia, huyện Lục Ngạn, Bắc Giang.

3. Mục đích nghiên cứu vấn đề.

Nghiên cứu làn điệu sinh ca nhằm cung cấp một số thông tin về sự ra đời, quá trình hình thành, những đặc điểm và phương thức hát sinh ca đồng thời khẳng định một số giá trị tiêu biểu của loại hình dân ca Cao Lan.

Trên cơ sở đó:

Tìm ra những biện pháp bảo tồn, phát huy bản sắc văn hoá của người Cao Lan nói chung và sự phát triển của các hình thức hát dân ca trong tỉnh.

4. Phương pháp nghiên cứu.

Để hoàn thành khóa luận, tác giả sử dụng một số phương pháp nghiên cứu sau:

Phương pháp điền dã dân tộc học nhằm thu thập nguồn tư liệu thực tế tại địa phương, phỏng vấn, quan sát, ghi chép thực địa, ghi âm, nghiên cứu tư liệu và xử lý thông tin

Phương pháp thu thập xử lý thông tin qua các nguồn tư liệu sách báo, mạng internet

Phương pháp miêu tả phân tích, tổng hợp rút ra nhận xét

5. Đối tượng nghiên cứu.

Đối tượng nghiên cứu là cộng đồng người Cao Lan với làn điệu sinh ca ở xã Đèo Gia, huyện Lục Ngạn tỉnh Bắc Giang từ lời hát, nội dung, cách thức sinh hoạt, đến các giá trị văn hóa cần bảo tồn.

6. Phạm vi nghiên cứu.

Do hạn chế về khả năng chuyên môn cá nhân và thời gian nên em chỉ tập trung nghiên cứu làn điệu sinh ca của tộc người Cao Lan ở khu vực xã Đèo Gia, Lục Ngạn, Bắc Giang, đây là nơi tập trung khá nhiều người Cao Lan sinh sống.

7. Đóng góp của đề tài

Bổ xung thêm tư liệu về làn điệu sinh ca của người Cao Lan ở xã Đèo Gia, huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang.

Giúp nâng cao nhận thức tầm quan trọng của lưu giữ những giá trị văn hóa tiêu biểu của dân tộc cho đồng bào người Cao Lan nói chung và đồng bào Cao Lan ở xã Đèo Gia nói riêng.

Đề xuất các giải pháp phù hợp để giữ gìn và phát huy giá trị của làn điệu sinh ca trong đời sống của cộng đồng người Cao Lan nói chung và người Cao Lan ở xã Đèo Gia, huyện Lục Ngạn, Bắc Giang.

8. Bố cục đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, phụ lục và tài liệu tham khảo, nội dung chính của bài khóa luận được trình bày trong 3 chương:

Chương 1: Khái quát về địa lý tự nhiên và người Cao Lan ở xã Đèo Gia, huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang.

Chương 2: Sinh ca và tổ chức hát sinh ca ở xã Đèo Gia huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang.

Chương 3: Giá trị, biến đổi và các biện pháp bảo tồn, phát triển sinh ca Cao Lan ở xã Đèo Gia- Lục Ngạn- Bắc Giang.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Văn Trự (1997), *Dân ca các dân tộc thiểu số*, NXB văn hóa dân tộc, Hà Nội.
2. Phạm Phúc Minh (1994), *Tìm hiểu dân ca Việt Nam*, NXB Âm nhạc, Hà Nội.
3. Trần Văn Trự , Nguyễn Văn Lạng, Nguyễn Thu Minh(1997). *Dân ca Cao Lan* , NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội
4. Doãn Thanh (1967), *Dân ca Mèo*, NXB Văn học.
5. Lâm Quý, Văn hóa Cao Lan, NXB Khoa học xã hội.
6. Lâm Quý (2003) *Dân ca Cao Lan –đêm hát thứ nhất*, NXB dân tộc.
7. Phương Bằng(1982), *Dân Ca Cao Lan*, NXB Văn hóa Dân tộc.
8. *Địa chí Bắc Giang* (2002), NXB Văn hóa thông tin Bắc Giang và trung tâm Unesco Thông tin tư liệu, lịch sử văn hóa Việt Nam.
9. *Truyền thống văn hóa-thông tin huyện Lục Ngạn (2007)*, Ủy ban nhân dân, phòng văn hóa-thông tin huyện Lục Ngạn.
10. *Di sản văn hóa Bắc Giang về văn hóa phi vật thể (2006)*, bảo tàng Bắc Giang.
11. Lâm Quý, *Văn hóa Cao Lan* NXB Khoa học xã hội
12. Lâm Quý (2003) *Dân ca Cao lan- đêm hát thứ nhất*, NXB dân tộc, 2003.
13. Ngô Văn Trự (2006), *Dân Ca Cao Lan*, NXB Văn hóa Dân tộc Hà Nội.
14. Phương Bằng (1982), *Dân ca Cao Lan*, NXB Văn hoá dân tộc
15. Ủy ban nhân dân ,phòng văn hóa thông tin huyện Lục Ngạn (2007), *Truyền thống văn hoá thông tin huyện Lục Ngạn*.
16. *Sở Văn hoá thông tin- Bảo tàng Bắc Giang (2000)*, Chương trình bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa phi vật thể của dân tộc Cao Lan

17. Hoàng Văn Thụ (1970), *Dân ca các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
18. Nông Quốc Chấn (1993), *Dân tộc và văn hóa*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội
19. Trần Quốc Vượng và các tác giả (1996), *Văn hóa học đại cương và Cơ sở văn hóa Việt Nam*, NXB Khoa học xã hội ,Hà Nội.
20. Đỗ Tuấn (2007), *Dân ca 3 miền*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội
21. Hoàng Nam (2004), *Văn hóa các dân tộc vùng đông bắc Việt Nam*, trường đại học văn hóa Hà Nội
22. *Di sản văn hóa Bắc Giang* (2006) *Sở văn hóa thể thao và du lịch Bắc Giang*
23. Chu Thái Sơn (2009), *Hỏi đáp về bảo tồn phát huy di sản văn hóa dân tộc thiểu số*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội.